

Плетеньова М.В.,

магістрант 5 курсу факультету сценічного мистецтва ПВНЗ «Київський університет культури», м. Миколаїв

ІМПРОВІЗАЦІЯ ЯК ВАЖЛИВИЙ КОМПОНЕНТ СУЧАСНОГО СЦЕНІЧНОГО МИСТЕЦТВА

Усі види мистецтва мають свою специфіку вираження, особливі форми та методи. Вони об'єднані спільною метою – надихати, захоплювати, викликати глибинні емоції. Справжнє мистецтво рано чи пізно народжує в людині жагу до пізнання, самовдосконалення. Сценічне мистецтво різнобічне та по-своєму унікальне. Туди входить – театральне мистецтво, кіномистецтво, естрадно-циркове мистецтво. Кожен з видів сценічного мистецтва розкривається в повній мірі безпосередньо при перегляді вистав, номерів, кіноробіт, тощо. Результат мистецького твору будь-якого жанру сценічного мистецтва залежить від багатьох факторів, один з яких – професійні якості та навички актора. До професійних якостей та навичок входить сценічна увага, емоційна пам'ять, ораторські здібності, творче мислення, вміння імпровізувати тощо.

Уміння імпровізувати – частина професіоналізму актора, режисера та будь-якого іншого представника сценічного жанру. Імпровізація завжди щось раптове, несподіване. Термін «імпровізація» походить від латинської *improvisus* – несподіваний та використовується у багатьох інших мовах [1, с. 180]. Зокрема у французькій *improvisation*, італійській *improvvisazione* та ін. Перш ніж імпровізацію почали використовувати в професійному мистецтві вона пройшла певні етапи становлення та формування. Прийом імпровізації використовувався іще за часів Давньогрецького театру. Аристотель вважав, що «Трагедія й комедія виникли спершу з імпровізації: перша – від зачинателів дифірамбів, друга – від співаків фалічних пісень, ще й сьогодні поширених у багатьох містах Греції» [2, с. 255]. Крім грецького театру, імпровізацію, як складову частину сценічної дії використовували у античному, середньовічному й ренесансному театрі та в театрі Давнього Сходу. Імпровізацію використовували не тільки у театральній дії (акторська імпровізація), але й у інших сферах ораторського мистецтва. З прадавніх часів у різних народів були свої так звані «імпровізатори». У категорію імпровізаторів всіх часів і народів входять: давньогрецькі аеди, українські кобзарі, західноєвропейські шпільмани, казахські та киргизькі акини тощо.

Розвиток та вдосконалення мистецтва імпровізації відбувалось століттями. Починаючи з XV ст. французи починають активно використовувати імпровізацію у своїх комедіях (фарсах). У XVI ст. в Італії мистецтво імпровізації широко використовують в народному (майданному) театрі та виходить на професійний рівень. Яскравим прикладом використання мистецтва імпровізації являється італійська комедія дель арте. Французький професор

театрознавства П. Паві писав, що імпровізація – це «техніка актора, який виконує щось непередбачуване, непідготоване заздалегідь і вигадане в процесі дії» [1, с. 180]. Професор підкреслює у цьому визначенні непередбачуваність, непідготовленість.

Творчість актора відбувається «тут і зараз», у безпосередньому спілкуванні з глядачем, тому імпровізаційність лежить в самій природі театрального мистецтва. В. Мейєрхольд бачив в імпровізації велич акторського мистецтва. М. Чехов пов'язував з імпровізацією самостійність творчості актора, – коли написана автором п'єса є приводом для виявлення своєї творчої індивідуальності. У середині ХХ ст. відомі дослідження англійського режисера і педагога П. Брука, який також звертається до імпровізації в пошуках універсальної театральної мови. Він розглядає імпровізацію як один зі способів створення ансамблю виконавців, спосіб «відійти від неживого театру» [3, с. 211], тобто мати можливість набути акторську свободу.

Творчість завжди передбачає наявність імпровізації. Для актора володіння мистецтвом імпровізації необхідно не тільки на репетиціях, але й в процесі вистави. Основа професійної підготовки актора – це етюд. Етюди бувають без слів, самостійні, парні та групові. Саме з етюдів починають формуватися професійні навички актора, зокрема вміння імпровізувати. Вдало імпровізувати може далеко не кожен артист. Вмієш імпровізувати – ти майстер своєї справи. Часто на сцені або на знімальному майданчику з вуст акторів лунають фрази, яких не було у сценарії, але вони органічно вписуються у контекст вистави, номеру або фільму й нерідко запам'ятовуються.

Досвід використання імпровізації у світовому сценічному мистецтві починається з театральних підмостків давнини, а закінчується сучасними фільми, телепроектами. На сучасних сценах все частіше можна побачити незаплановані, непередбачувані моменти. Звісно ж, імпровізацію використовують не тільки актори кіно, але й театральні актори, артисти естрадного жанру, ведучі на різних заходах і навіть аніматори на дитячих заходах.

У різноманітті сучасного світу з'явилися окремі види театру, які беруть за основу мистецтво імпровізації. Вони називаються інтерактивними театрами імпровізації. До інтерактивних театрів відносяться: театр відтворення (плей-бек театр), театр занурення, форум-театр та ін. Театр відтворення є оригінальною формою імпровізаційного театру, в якому глядачі або члени групи розповідають історії зі свого життя і спостерігають за ними на місці. Театр занурення відрізняється від традиційного театру тим, що немає конкретної сцени і акцент робиться безпосередньо на акторську гру. «Плейбек-театр виник у м. Нью-Палц (США) у 1975 р. на сьогодні існує у тому чи іншому вигляді у понад 65-ти країнах світу» [4,с.112]. Дійство, що відбувається у таких театрах називають «перформансом», оскільки в ньому акцент не на результаті, а на процесі творчості. Такі театри несуть за собою не тільки пізнавальну функцію, але й лікувальну. Наприклад, форум-театр допомагає боротися з

психологічними проблемами, і використовується психологами та арт-терапевтами як різновид психологічного тренінгу. У наш час працюють не тільки театри імпрровізації, але й курси, тренінги і навіть школи імпрровізації.

В Україні також є інтерактивні театри імпрровізації: «Чорний Квадрат» (м.Київ), «Пан Коцик» (м.Львів) та ін.

Британський режисер П. Брук казав: «Театр не повинен бути звичним. Він повинен бути несподіваним. Він веде нас до істини через здивування, через хвилювання, через гру, через радість. Він робить минуле й майбутнє частиною сьогодення, він дозволяє дистанціюватися від того, що нас оточує, і наближає те, що знаходиться далеко» [3, с. 154].

Узагальнюючи вищесказане, можна стверджувати, що імпрровізація – багатофункціональне явище. Воно розглядається в якості окремого виду мистецтва, як стилістичний прийом, а також як результат сценічної гри.

Імпрровізація – наслідок творчої роботи актора, показник таланту та професійності. Її суть полягає в тому, що вона завжди ширше й об'ємніше, ніж просто гра на сцені у виставі. Імпрровізація існує незалежно від того, знаємо ми ви про неї чи ні. Вона як повітря, пронизує все наше існування. Розвиток творчих здібностей можливий лише у вільному творчому просторі, який дозволяє імпрровізувати. У сучасному сценічному мистецтві використання імпрровізації являється необхідним, тому що саме в імпрровізації проявляється істинна творчість. Завдяки тренінгам, вправам та досвіду можна опанувати майстерність імпрровізації в повному обсязі. Тільки усвідомлення і тренування імпрровізації дає ключ до правильного й ефективного її використання на сцені та у житті.

Список використаних джерел:

1. Паві П. Словник театру. Львів , ЛНУ імені Івана Франка, 2006. – 640 с.
2. Клековкін О. Ю. THEATRICA: Лексикон / ППСМ НАМ України. — К. : Фенікс, 2012. 800 с.
3. Брук П. Пустое пространство : секретов нет. – Москва , 2002. – 375 с.
4. Гудыменко Т. С. Плейбек-театр как способ гармонизации межличностных отношений. – 2012. 160 с.